

CHÓ CŨI

Gửi một nhà thi sĩ đang ở Hà Nội

Xuân nhớ đến em, một liên tưởng có ý nghĩa, khi thấy những con chuột cống chạy rông ở ngoài đường, những đêm đi chơi khuya trên các đường Hà Nội. Rồi một hôm Xuân trung hết cả tình cảm tràn trề lên mặt báo, trong một truyện mà Xuân đã viết rất say sưa; cán bút lúc ấy như mềm lại. Có thể như thế lắm, khi người ta cảm động!

Xuân không ngờ khi muốn gửi cho gia đình những ý "chảy máu" của mình, chỉ gửi riêng cho gia đình, thì một số đồng độc giả đã hưởng trước tình cảm. Xuân chỉ là một người yêu em, lúc nào cũng thế, mà không là phù thủy để có quyền phép thay đổi được lòng em.

Vì... Miên, em Xuân, lúc nào cũng là một đứa gan dạ, một đứa giang hồ, một loại chuột cống, một thứ chó hoang!

Miên là một hạng "đứng đường" chẳng biết vì sao mà hấn trở nên thế! Gia đình nào, đầu tiên lại chẳng yêu con, lại muốn từ con?

Bây giờ thì Miên không phải là chuột cống, là chó hoang nữa, Miên là thằng tù, một thứ chó cũi. Chủ nhốt, không phải sợ vì nó cắn người lạ, mà là sợ nó phản người nhà, và làm cho nó trở nên "chó cũi". Bây giờ thì Miên không nhớ ai hết. Miên chỉ nhớ những ngày chạy rông của mình! Cừu nhà không nhớ người chăn cũng là một sự lạ! Ngày Thanh Minh lạnh lạnh, Miên chống xẻng, gục đầu xuống, bên cạnh một bọn tù, lớn có, nhỏ có, đàn ông, đàn bà. Miên còn giữ được trên thân hình một cái áo cánh trắng cổ bẻ, đã dơ lắm, và một cái quần đùi vải "săn dằm" đã rách đi một ít chỗ. Ngày Miên vào tù, tóc không chảy xuống như thế và óc vẫn còn mơ những con đường dài ngày mai; những con đường mà bây chó hoang phải chạy qua và muốn chạy qua, chạy qua mãi.

Những cây bàng cao, lá non rung mạnh trong gió gửi thêm lạnh cho ngày. Miên đứng ở đó mong cho hết ngày để mấy ông cai dắt về nhà lao, rồi hôm sau lại dắt ra, cho mau trôi cái hạn chó cũi của mình. Con chó hoang bao giờ cũng thêm chạy, chạy để mà thêm chạy. Miên là một hạng "nghiện" giang hồ như người ta nghiện thuốc phiện.

Thường đi làm đường, đập đá, xén cỏ, lúc nào cũng trong nắng, thế mà Miên rất khát mặt trời.

Miên bây giờ mới biết nghĩ, mới có óc phân biệt. Mặt trời của một ngày chạy rông là một thứ mặt trời nhiều nắng hiền hậu, mặt trời của ngày ở tù là một thứ mặt trời có rất nhiều nắng hung ác và là một thứ nắng vì nhiều bóng tối.

*
* *

Dù sao Miên cũng vẫn thông minh và có tình cảm.

Một buổi chiều ráng động trên những giải tràng thành, gần tới giờ nghỉ lao ở đằng xa đã nghe mõ điểm, và tràng học đã hồi trống. Học trò lũ lượt kéo nhau đi. Con đường bỗng nhiên nổi bụi cao. Miên thấy lòng mình héo hắt! Miên nhớ lan man, nhớ những trai tứ chiếng, gái giang hồ, nhớ để mà nhớ, chứ không vì một liên cảm nào. Người cai tù vẫn đứng ở đằng xa, chiếc áo, cái nón, toàn màu chàm, nổi bật lên. Một người tù, cao ốm, già chỉ vì đầu bạc, đi đứng vẫn cứng cáp lại gần Miên, hỏi rất nhỏ:

- Chú có biết đọc không?

- Có, mà chi đấy?

- Đọc hộ tôi cái thư đứa con gái ở xa gửi thăm!

Miên cầm tờ giấy nhỏ khổ đã vàng, trong ánh sáng lại vàng thêm, lẩm bẩm đọc, rồi bảo:

- à cô ấy gửi lời thăm ông đấy.

- Không có gì nữa?

- Có, bảo rằng sẽ gửi về cho một ít tiền để mua chăn, mua thuốc... ồ sung sướng quá nhỉ!

Rồi chẳng hiểu sao, Miên bật cười to, nhưng mà mí mọng đầy nước mắt.

Ông lão thấy ngay, nhưng điềm điềm hỏi:

- Sao thế chú?

Miên nói như không nghĩ:

- Tôi nhớ anh tôi quá, anh tôi thương tôi lắm! Mà con gái ông làm gì ở đâu, có thương ông không?

- Có lắm chứ, hần đi hoang, bỏ nhà từ thuở mười lăm, nay đã có chồng khá và đã hai mươi bốn.

- Sao lại bỏ nhà đi?

- Chẳng biết nữa, tôi có đánh đập, hành hạ gì đâu!

Miên nghĩ đến mình ngay. Miên thấy mình ngày nay mất tự do cũng đáng lắm. Nhưng người cha này thương con; thương con, có sao cha Miên không nghĩ gì đến Miên. Miên tự bảo lòng thế, chứ nào ai có biết cơ sự làm sao!

Cơ sự làm sao, nào ai có biết?

Thế rồi tối hôm ấy, Miên thức suốt đêm trong lao để nhìn trăng ngoài sân bàng và nghe lá rụng. Miên rất không chịu để tình cảm chìm lâu. Nhưng con chó cũ - đã quen chạy - khi nằm trong chuồng, không gì làm, chỉ có nghĩ và có nhìn và có nhớ nữa chứ!

Rồi chiều lại chiều. Miên làm việc một cách miến cưỡng, bác cai đe luôn, nhưng Miên có phải lười đâu. Miên tự nhiên thấy tình cảm nổi dậy trong lòng nhiều quá. Miên lạc bạn và nhớ bấy. Nhớ nhưng làm cho người ta uể oải.

Nhất là những chiều tiết thanh minh lạnh trập trùng. Miên làm ở những nẻo đường hẻo lánh, nhà cửa rách nát và bỏ hoang, trống như lòng Miên, sạm tối như mặt Miên. Bộ mặt gầy đi, xạm đi, trông dơ dáy đại hình quá. Miên còn biết xấu hổ, còn biết éo le, còn nhỏ nhưng cảnh ngộ đã rơi vào một thời gian già. Đường cái trong thành Bình Định rộng và trắng quá. Thế mà ít người đi! Nhưng cứ chiều đến, có vài anh mặc ta, đằng hoàng như những nhà thơ, và nhu mì dần từng bước dưới những cành gòn sai quả. Miên bỗng nhớ đến anh, nhớ xa xôi quá, nhưng mà có cảm giác gần gũi lạ! Vì, còn bao nhiêu tình cảm trong lòng một con chó hoang - đều gửi vào kẻ, trước kia, đã mơn trớn nó! Miên chỉ có thể mở lòng mình ra những lúc thấy bọn kia ở xa, nhưng đến lúc họ tới gần thì Miên e thẹn chẳng biết chừng nào, và quên hết. Giá một người trong mấy người ấy là Xuân thì Miên còn có thể nghĩ ra sao! Hần không có óc liêu lĩnh nhiều đâu! Một đứa bé có liêu lĩnh lắm cũng không quá sức tưởng tượng của người lớn.

*
* *

Ngày trước, có đôi lúc Miên thấy đời mình bông lênh ở giữa cao rộng, khôn đón, khôn ngăn như một điều gió. Rồi Miên sung sướng. Nhưng Miên quên rằng còn có một sợi giây dài nó giữ con điều gió lại. Thế rồi Miên muốn dứt đứt sợi giây ấy. Nhưng đến khi khỏi vướng rồi thì như điều xa chỉ, Miên té một lần đau. ấy

cũng chỉ vì Miên có một thứ cao vọng điên cuồng. ý nghĩ giang hồ của Miên làm cho miên sai lạc, chỉ vì Miên còn bé nhỏ quá.

Anh thì tha thiết, cha lại nghiêm khắc, Miên vì thế mà sinh ra hoang; nhưng cũng không vì thế mà Miên trở nên một đứa nghịch, chỉ vì bẩm tính trời phú cho. Nhựa bưởi, khôn làm nở được trên cây bưởi hoa nguyệt hương.

Rồi bị nhà từ bỏ, có ai ngờ đã là chỗ hoang, mà người ta còn bắt nó bỏ cũi! Người ta ngờ, nhưng quên nghĩ rằng; một đại phú ông khi rớt một đồng trinh, cũng phải tìm nhặt lại cho được.

Chắc là Miên oán cha lắm. Nhưng đó là một cách răn dạy theo Khổng giáo, một sự chuộc lỗi của ông cha, do tình cảm chứ không vì do thù ghét. Có một ông cha nào ghét được con trọn đời?

Nhưng trái lại, Miên rất thương Xuân, thương anh. Hằng nhớ anh có chắc gì anh đã nhớ đến mình. Thế rồi một buổi chiều thật im, một yên nghỉ to rộng, Miên dẫn bước một, kéo lê lưới xẻng lên nền đường trắng đi giữa một toán tù, ngêu ngao ca một bài "Vọng cổ Sài Gòn". Đó là cũng như những hạt cát dính dưới móng con ngựa đã qua một khúc đường. Miên biết và nhớ rành rọt từng câu, vì ngày còn tự do rong ở Gò - Bôi, Miên thường đánh bọn với một ban hát "nằm hầm" vì đang thời bị ế. Miên cũng như là con ngựa đã qua miên ấy, và những bài hát kia, là những hạt dính theo chân. Còn biết bao hạt cát khác nữa! Một người tù hỏi:

- Chú hát hay nhỉ? Chắc trước kia đã có theo ban nào?

Miên lạnh lùng đáp:

- Hay gì mà hay?

Có lẽ Miên cho câu nói trên là một mĩa mai, và hẳn không hát nữa, mặt đỏ lên. Nhưng người kia tiếp:

- Không có anh em sao, mà tao không thấy ai đến thăm cả?

- Không... nhưng mà có ở xa lắm, xa lắm, với lại cần cái gì?

Rồi Miên gõ mạnh lưới xẻng xuống như đổ bao nhiêu hận lòng vào đó. Những lúc ấy là lúc Miên buồn, chắc về lao, ăn cơm không được.

Miên mến Xuân, nhưng không tìm được sự giải cứu nơi anh.

Chẳng biết Xuân có hay nông nổi khổ sở của em không, còn biết bao nhiêu sợi giây khác trói buộc Xuân hằng ngày! Có lẽ, những đêm chơi khuya trên đường phố Hà Nội, thấy những chuột cống chạy, hay vào các làng xa ngoại ô thấy bầy chó hoang đói khát chạy rông, Xuân liên tưởng đến em vẫn còn đang lang thang, đang xa gia đình trong không khí tự do.

Chỉ tội cho Miên, chỉ có thể trả lời với người tù mò khi hỏi đến anh em:

- Không, nhưng mà có ở xa lắm, xa lắm, với lại cần quái gì!

Rồi Miên nhìn mây, vuốt tóc, thở dài!

Tiểu thuyết thứ năm, số 29 ngày 4-5-1939.